

artifacts. The model has the structure formed by knowledge, abilities and skills, which provide the usage of graphic means in music activity. Music grammar competence is considered as a complex of personality qualities, which involves empirical and theoretical knowledge about music writing, as well as technical and artistic skills of using means of writing in music activity. The simplest thing is school students' empirical knowledge of stereotyped graphic forms, which are used to note music graphemes. The ability to recognize a music grapheme involves establishment of its identity with visual image kept in memory. The highest stage of music grammar competence is characterized by the quality of theoretical knowledge of music graphemes. On the basis of the theoretical knowledge it is possible to form the skills of recodification of graphic signs, i.e. transferring them into signs of the system of the verbal language. The ability to perceive musical graphic text as an aesthetic and artistic phenomenon is a very important, but not the necessary component of music grammar competence. Besides, practice of music writing requires the ability to reproduce the graphemes of music writing. The elementary component is the ability to draw musical staff, signs of clef, duration, alteration, articulation, etc. The highest level of the ability to note music is skills of codification of music and sound forms by means of music writing signs.

Keywords: music writing, music text, music grammar competence.

Подано до редакції 13.07.2015

Рецензент: д. мистецтвознавства, проф. С. В. Шин

УДК: 378.14+372+378.6+374.2

Крістіна Вікторівна Тамбовська,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогічних технологій початкової освіти,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. О. Невського, 39, м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розглянуто проблему формування інтелектуальної культури особистості. Подано аналіз понять «інтелект» та «інтелектуальна культура». Інтелектуальна культура особистості є одним зі структурних компонентів особистісної культури як цілісного та системного явища. Інтелектуальна культура залежить і одночасно впливає на розвиток усіх видових підсистем особистісної культури, пов'язаних між собою. Інтелектуальна культура є результатом інтелектуального виховання та розвитку особистості студента.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальна культура, майбутні вчителі, початкова освіта, професійна компетентність.

Постановка проблеми. В умовах кардинальних змін соціально-економічних відносин та інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору фахова освіта спрямовується на забезпечення професійної самореалізації особистості, зростання соціальної значущості та престижності знань, формування інтелектуального потенціалу нації як найвищої цінності суспільства. У Державній комплексній програмі «Вчитель», у законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту», у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті особлива увага приділяється проблемі створення умов для підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних до самостійного наукового пізнання, освоєння, впровадження наукоємних, інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Сьогоднішня система освіти все ще залишається неефективною щодо формування культури особистості, зокрема інтелектуальної, її саморозвитку, стимулювання процесів творчості. Сучасний рівень суспільного життя, міжнародні відношення та еколо-

гічна ситуація зумовили появу принципово нових проблем і завдань, осмислення та пошук рішення яких потребує якісно нової підготовки майбутніх учителів. Саме в цьому контексті проблеми інтелектуалізації освіти формування інтелектуальної культури студентів заслуговують на особливу увагу.

Аналіз останніх публікацій. Зарубіжні та вітчизняні вчені в галузі педагогіки та психології різноманірно досліджують питання інтелектуального розвитку та інтелектуальної культури учнів різних вікових груп (Ж. Ж. Піаже, Б. С. Скіннер, Г. С. Холл, Д. С. Брунер, Л. С. Виготський, Ю. З. Гільбух, Л. В. Занков, В. В. Давидов, Б. Д. Ельконін, Г. С. Костюк, З. І. Калмикова, Н. О. Менчинська, С. Я. Рубінштейн, В. Ф. Паламарчук, О. Я. Гализіна та інші). Інтелект у перекладі з латинського означає пізнання, розуміння, розсудок. У широкому контексті до нього відносять всю пізнавальну здатність людини: відчуття, сприйняття, пам'ять, уявлення, мислення; у вузькому – загальною здатністю індивіда до пізнання та розв'язку

проблем, що визначають успішність у певному виді діяльності [4]. У наукових дослідженнях поняття «інтелект» з'являється у багатьох контекстах: академічний інтелект, біологічний, вербальний та невербальний, соціальний, генетичний, психометричний, практичний, емоціональний та ін. З точки зору Ю. Г. Айзенка [2], можна говорити про різні концепції інтелекту: біологічну, соціальну, психометричну. Але вони лише відповідають його різноманітним структурним рівням. Фундаментальним є генетично обумовлений біологічний інтелект, рівень якого детермінується впливом спадковості (70%) та середовища (30%). Біологічний зміст інтелекту визначається за індивідуальною швидкістю переробки інформації та характеризується трьома основними параметрами: швидкістю, наполегливістю, кількістю помилок. Незважаючи на велику цінність робіт Айзенка в галузі створення тестових завдань, суперечливим є недооцінка середовища як фактору формування інтелекту. Інтелект, за Ж. Піаже, визначається в контексті когнітивної поведінки. Піаже виходить з двоїстої природи інтелекту, яка є «водночас логічною та біологічною» [9, с. 61]. Його функціональне призначення, що виходить з подальшого розвитку біологічних рис, – структурування відносин між організмом і середовищем.

Як усі біологічні процеси, інтелект має адаптивну природу; він не тільки реагує, а й скоріше зростає, змінюється, адаптує до зовнішніх умов.

Піаже сформульована операційна концепція інтелекту, де розкриваються не внутрішні закономірності інтелектуальних механізмів, а способи розуміння стадій інтелектуального розвитку. Для цього він не просто запозичує апарат математичної логіки, а використовує її для структурування психологічної дійсності. Основною структурною одиницею інтелекту виступає схема – ментальна структура, що переробляє знання, образи, суб'єктивний досвід. Під час ознайомлення з новою ситуацією відбувається переробка схем (адаптація) засобом акомодатії, або асиміляції. При цьому адаптація розуміється як рівновага між асиміляцією (пристосування матеріалу до існуючих схем поведінки) та акомодатією (пристосування цих схем до ситуації). Зрозуміло, що форми адаптації можуть бути різноманітними, але особливу роль вона має в інтелектуальній сфері. Отже, організація та адаптація – основні функції інтелекту або функціональні інваріанти.

Існують різні стратегії формування інтелектуальної культури учнів. Перша – формування мислення завдяки змісту та системі понять кожного навчального предмета. Суть цього підходу полягає в припущенні, що процес засвоєння знань є одночасно процесом формування інтелектуальної культури (Н. О. Менчинська, Д. Б. Богоявленська, В. П. Беспалько та інші). Саме він переважає в сучасній практиці шкільного навчання. Друга – цілеспрямоване, поетапне формування загальнонавчальних інтелектуальних умінь в умовах оптимізації навчального процесу (В. Ф. Пала-

марчук, О. Я. Савченко, А. М. Паламарчук та інші).

Мега статі полягає у розкритті поняття «інтелектуальна культура» як складової професійної компетентності майбутніх учителів початкової ланки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дозволив нам з'ясувати, що основою формування інтелектуальної культури є сформованість інтелектуальних умінь.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що першість теоретичного обґрунтування методів формування інтелектуальних умінь (виділяти головне, виокремлювати, узагальнювати, послідовно розмірковувати, порівнювати) належить Р. Декарту («Правила для керівництва розуму»). На необхідність формування саме в юнацькому віці інтелектуальних умінь (аналіз, розкладання цілого на частини, розподіл за видами, синтез, порівняння, зіставлення тощо) вказував Я. Коменський. Поділяючи погляди Я. Коменського, англійський педагог Дж. Локк не тільки доповнив перелік інтелектуальних умінь (узагальнення, розрізнення, наведення аналогій), а й довів, що оволодіння зазначеними вміннями «допомагає розуму наполегливо та правильно рухатися на шляху до знань».

Ідеї педагогів минулого отримали подальший розвиток у XIX столітті в таких напрямках: пошук ефективних методів формування навчально-інтелектуальних умінь (П. Барт, Т. Гекслі, І. Гербарт, Дж. Мілль, Й. Песталоцці, Дж. Райнері, І. Шилль та ін.), виявлення умов, які сприяють формуванню навчально-інтелектуальних умінь (А. Дистервег, Е. Мейман та ін.), обґрунтування доцільності використання розумових вправ (Дж. Райнері, Т. Циглер, К. Шмідт та ін.), проведення експериментальних психолого-педагогічних досліджень інтелектуального розвитку дитини на основі визначення показників рівня засвоєння знань та навичок (А. Біне, Ф. Гальтон, Дж. Кеттел, Т. Сімон та ін.).

Отже, вважаючи інтелектуальні вміння необхідною умовою інтелектуального розвитку особистості, зарубіжні вчені, педагоги, філософи минулого не лише визначили основні з них (аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне, розрізняти, обґрунтовувати, послідовно розмірковувати тощо), а й обґрунтували доцільність формування зазначених умінь, застосовуючи виконання усних і письмових вправ, читання книг, евристичних бесід, проведення спостережень, дослідів, екскурсій тощо.

Інтелектуальна культура особистості є одним із структурних компонентів особистісної культури. Аналіз літератури з проблеми дослідження (Є. В. Сквін, І. С. Ладенко, В. І. Лозова, А. М. Алексюк, М. А. Чошанов та ін.) дозволив дійти висновку, що інтелектуальна культура учня – це рівень розвитку його особистості в сфері інтелектуальної діяльності.

Для успішного формування інтелектуальної культури старшокласників доцільно представити структуру поняття «інтелектуальна культура». Однією зі

складових інтелектуальної культури є активність особистості. У працях Л. В. Занкова проблема інтелектуальної активності у процесі навчання вирішується на основі принципу максимальної доступності навчання. Д. М. Богоявленський і Н. О. Менчинська вважають, що розумова активність залежить від оволодіння інтелектуальними вміннями. П. Я. Гальперін зв'язує це питання з формуванням розумових дій. Одним із важливих напрямків психолого-педагогічних досліджень зазначеної галузі є вдосконалення методів, засобів, прийомів навчання, направлених на формування в учнів пізнавальної активності й самостійності, їхні вміння самостійно поповнювати свої знання. У сучасній дидактиці проблема взаємозв'язку методів навчання з цілями, змістом навчання та з рівнями навченості учнів є особливо актуальною. Вона досліджується у працях С. І. Архангельського, Ю. К. Бабанського, Н. Ф. Талізної, М. М. Левиної, І. Я. Лернера, М. М. Скаткіна та інших.

Інтелектуальна культура людини формується протягом усього життя. Вона є одним зі структурних компонентів особистісної культури як цілісного та системного явища. Інтелектуальна культура залежить і одночасно впливає на розвиток усіх видів підсистем особистісної культури, пов'язаних між собою.

Висновки. Визначено, що ефективність

ЛІТЕРАТУРА

1. Адлер Г. Техника развития интеллекта / Г. Адлер. – СПб. : Питер, 2001. – 192 с.
2. Айзенк Ю. Г. Интеллект – новый взгляд / Ю. Г. Айзенк // Вопросы психологии. – № 1. – 1995. – 285 с.
3. Акимова М. К., Козлова В. Т., Ференс Н. А. Теоретические подходы к диагностике практического мышления / М. К. Акимова, В. Т. Козлова, Н. А. Ференс // Вопросы психологии. – № 1. – 1999. – С.21-31.
4. Большая советская энциклопедия / Гл. редактор Б. А. Введенский. – М. : ГНИ „БСЭ”, 1957. – Т.28. – 815 с.
5. Брунер Дж. Празднуй разнообразие : Пиаже и Выготский / Дж. Брунер // Вопросы психологии. – № 4. – 2001. – С.3-13.

REFERENCES

1. Adler, G. (2001). *Tekhnika razvitiya intellekta [The technique of intelligence development]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].
2. Ayzenk, Yu. G. (1995). *Intellekt – novyi vzglyad [Intelligence: a new look]*. *Voprosy psikhologii – Issues of Psychology, 1* [in Russian].
3. Akimova, M. K., Kozlova, V. T., Ferens, N. A. (1999). *Teoreticheskie podkhody k diagnostike prakticheskogo myshleniya [Theoretical approaches to practical thinking diagnostics]*. *Voprosy psikhologii – Issues of Psychology, 1*, 21-31 [in Russian].
4. Vvedenskiy, B. A. (Ed.). (1957). *Bolshaya sovetskaya entsiklopediya [Great Soviet Encyclopedia]*. (Vols. 28). Moscow: GNI “BSE” [in Russian].
5. Bruner, Dzh. (2001). *Prazdnuya raznobraziye. Piazhe i Vygotskiy [Celebrating variety. Piaget and*

формування інтелектуальної культури у студентської молоді залежить від виконання таких умов, як: урахування специфіки навчальних дисциплін; реалізація принципів дидактики вищої школи (науковості та швидкого темпу в навчанні, посиленості та доступності, самостійності, позитивного емоційного фону та поваги до особистості студента, а також академізму та виховального навчання); високий рівень професійно-педагогічної майстерності викладача ВНЗ; методичне забезпечення процесу навчально-пізнавальної діяльності студентів та створення сприятливих умов для плідної, творчої та самостійної праці учнівської молоді; якісний та систематичний контроль за навчально-пізнавальною діяльністю. Окреслено шляхи актуалізації у практиці сучасної вищої школи: включення студентів до навчально-пошукової діяльності, розробки освітніх проєктів, упровадження в систему контролю виконання студентами творчих завдань, стимулювання студентської науки, забезпечення взаємозв'язку «освіта – наука – виробництво», інтеграція навчальних дисциплін, доповнення вибіркової частини планів спецкурсами, спецсеминарами запропонованою тематикою, удосконалення практики студентів-магістрів з огляду на досліджувану проблему тощо.

6. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. – М., 1965. – С. 433-456.
7. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління навчальний посібник / Д. І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 289 с.
8. Малькова З. А. США : поиски решения стратегической задачи школы / З. А. Малькова // Педагогика. – № 1. – 2000. – С. 82-92.
9. Пиаже Жан. Избранные психологические труды. Психология интеллекта / Жан Пиаже. – М. : Просвещение, 1969. – С.55-231.

Vygotsky]. *Voprosy psikhologii – Issues of Psychology, 4*, 3-13 [in Russian].

6. Gilford, Dzh. (1965). *Tri storony intellekta [Three sides of intelligence]*. *Psikhologiya myshleniya – Psychology of thinking*. (pp. 433-456). Moscow [in Russian].

7. Dzvinchuk, D. I. (2000). *Psikhologichni osnovy efektyvnogo upravlinnia: navchalnyi posibnyk [Psychological grounds of effective management: a textbook]*. Kyiv: ZAT “NICHLAVA” [in Ukrainian].

8. Malkova, Z. A. (2000). *SSHA: poiski resheniya strategicheskoy zadachi shkoly [The USA: finding a solution to school strategic objectives]*. *Pedagogika – Pedagogy, 1*, 82-92 [in Russian].

9. Piazhe, Zhan. (1969). *Izbrannye psikhologicheskie trudy [Selected psychological works]*. *Psikhologiya*

intellekta – Psychology of intelligence. (pp. 55-231). Moscow: Prosveschenie [in Russian].

Кристина Викторовна Тамбовская,
кандидат педагогических наук,
преподаватель кафедры педагогических технологий начального образования,
Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. А. Невского, 39, г. Одесса, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОГО ЗВЕНА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

В статье рассматривается проблема интеллектуальной культуры как составляющей качественного образования; представлен анализ понятий «интеллект», «интеллектуальная культура». Интеллектуальная культура человека является одним из структурных компонентов культуры личности, неотъемлемым и системным явлением. Интеллектуальная культура зависит и в то же время влияет на развитие всех характерных подсистем личностной культуры, которые связаны друг с другом. Она является результатом интеллектуального образования и развития личности студента. Интеллектуальная культура формируется на протяжении всей жизни человека. Современный уровень жизни общества, международные отношения и экологическая ситуация привели к возникновению радикально новых проблем и задач, понимание и поиск решений которых требует совершенно новых стандартов подготовки будущих учителей. В этом контексте вопросы интеллектуализации образования и формирования культуры студентов требуют особого внимания. Установлено, что эффективность формирования интеллектуальной культуры студентов зависит от следующих факторов: учет специфики академических дисциплин; реализация дидактических принципов (научности и быстрого темпа обучения, доступность, автономность, позитивный эмоциональный фон и уважение к личности студента, академизм и воспитательное обучение); высокий уровень профессионально-педагогического мастерства педагога; методическая поддержка процесса обучения студентов и создание благоприятных условий для продуктивной, творческой и индивидуальной работы; качественный и систематический контроль учебно-познавательной деятельности.

Ключевые слова: интеллект, интеллектуальная культура, будущие учителя, начальное образование, профессиональная компетентность.

Kristina Tambovska,
PhD (Candidate of pedagogical Sciences), lecturer,
Department of Pedagogical Technology of Primary Education,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
39, A. Nevskyi Str., Odesa, Ukraine

FORMATION OF INTELLECTUAL CULTURE AS A CONSTITUENT OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE

The article deals with the problems of intellectual culture as a constituent of high-quality education. The review of the definitions of “intelligence”, “intellectual culture” has been represented in the paper. Intellectual culture of a person is one of the structural components of personal culture as an integral and system phenomenon. Intellectual culture depends on and simultaneously influences the development of all specific subsystems of personal culture, connected with each other. It is a result of intellectual education and student’s personal development. Intellectual culture of a person is being formed throughout his/her life. The current level of public life, international relations and environmental situation have led to the emergence of fundamentally new problems and challenges, understanding and finding solutions to the problems for which an entirely new future teachers’ training is required. In this context, the issues of education intellectualization, students’ culture formation deserve particular notice. The efficiency of students’ intellectual culture formation depends on such conditions as taking into account the specific character of academic subjects; implementation of the didactic principles (scientific character and rapid learning, availability, autonomy, positive emotional background and respect for the student’s personality, academicism and educational training); a high level of professor’s professional and pedagogical skills; methodical support of students’ learning process and creating favourable conditions for productive, creative and individual work; qualitative and systematic monitoring of teaching and learning activities.

Keywords: intelligence, intellectual culture, intellectual upbringing, personal culture.

Подано до редакції 13.07.2015

Рецензент: д. пед. н., проф. І. О. Пальшкова